

Gra na rynku medycyny pracy toczy się o miliony złotych

Ustawowe zyski

Małgorzata Paszkowska

foto: Don Carstens/Brand X/Corbis

Pracodawcy muszą każdego roku wydać od kilkuset do kilkunastu tysięcy złotych na świadczenia zdrowotne z zakresu medycyny pracy. Obowiązek przeprowadzenia badań profilaktycznych dotyczy bowiem wszystkich zatrudnionych na podstawie stosunku pracy.

Celem badań jest ustalenie, czy istnieją przeciwwskazania do zatrudnienia danej osoby na określonym stanowisku. Pracodawcy ponoszą koszty badań wstępnych (przed przyjęciem do pracy), okresowych

i kontrolnych oraz profilaktycznej opieki zdrowotnej, niezbędnej ze względu na warunki pracy. To spory wydatek dla firmy, ale równocześnie wymierny dochód dla jednostek ochrony zdrowia. Gra na rynku

medycyny pracy toczy się o miliony złotych i dlatego nawet najmniejszy zakład opieki zdrowotnej ma w swej ofercie takie usługi. Eksperti szacują, że udział przychodu z medycyny pracy w ogólnym przychodzie zoz wynosi 5–25 proc.

Rodzaje badań profilaktycznych

Zgodnie z kodeksem pracy na pracodawcy ciąży ustawowy obowiązek zorganizowania i wykonywania profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami (czyli zatrudnionymi na podstawie kodeksu pracy, a nie np. umowy cywilnej). Zagadnienia związane z profilaktyczną opieką zdrowotną nad pracownikami są uregulowane nie tylko w kodeksie pracy (art. 229), ale także w ustawie z 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy oraz rozporządzeniu ministra zdrowia z 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników. Ustawodawca wyróżnił trzy rodzaje obowiązkowych badań profilaktycznych – wstępne, kontrolne i okresowe.

Badania wstępne powinny być wykonane:

- przed rozpoczęciem pracy u nowego pracodawcy,
- w wypadku zmiany stanowiska pracy przez pracownika młodocianego,
- w wypadku zmiany przez pracownika stanowiska pracy, jeśli wiąże się ona z występowaniem w nowym środowisku pracy czynników szkodliwych dla zdrowia.

Badania profilaktyczne powinny być wykonywane okresowo (np. co roku, co 2 lub 3 lata) w zależności od zagrożeń w środowisku pracy oraz od oceny stanu zdrowia pracownika. Do ich przeprowadzenia zobowiązani są wszyscy zatrudnieni. Na badania kontrolne muszą się natomiast stawić tylko ci, którzy chorowali dłużej niż 30 dni. Celem tych badań jest ustalenie (a właściwie potwierdzenie), czy mogą oni podjąć pracę na dotychczasowym stanowisku.

Oprócz wymienionych rodzajów badań profilaktycznych niektóre grupy zawodowe mają obowiązek poddania się jeszcze innym badaniom, koniecznym ze względu na szczególne kryteria zdrowotne wymagane od zatrudnionych.

Badania profilaktyczne przeprowadza się na podstawie skierowania wydanego przez pracodawcę. Ich zakres zależy od rodzaju zadań, jakie wykonuje lub ma wykonywać pracownik. Każde musi się zakończyć wydaniem orzeczenia (pozytywnego lub negatywnego) przez uprawnionego lekarza. W sytuacji, gdy pracownik bądź pracodawca nie zgadzają się z treścią orzeczenia, mogą w ciągu 7 dni od wydania orzeczenia złożyć wniosek o przeprowadzenie powtórnego badania w ośrodku medycyny pracy wyższego szczebla. Pracodawca musi umożliwić pracownikom wywiązanie się z obowiązku poddania się badaniu profilaktycznemu i pokryć jego koszty, a pracownik

jest zobowiązany poddać się badaniu i zastosować do wskazań lekarskich.

Podmioty udzielające świadczeń medycyny pracy

W Polsce zadania z zakresu medycyny pracy wykonuje służba medycyny pracy (lekarze, pielęgniarki, psychologowie i inne osoby o kwalifikacjach zawodowych przydatnych do wykonywania wielodyscyplinarnych zadań), będąca uzupełnieniem ogólnego systemu opieki zdrowotnej. Podstawowym jej zadaniem jest profilaktyczna opieka zdrowotna nad pracującymi. Organizacja służby medycyny pracy ma dwuszczeblową strukturę. Pierwszy stanowią jednostki podstawowe, czyli zakłady opieki zdrowotnej oraz indywidualne i grupowe praktyki lekarskie. Drugi to jednostki wojewódzkie, tj. wojewódzkie ośrodki medycyny pracy (WOMP). Samorząd każdego województwa ma obowiązek utworzyć i utrzymywać taki ośrodek.

Ustawa o służbie medycyny pracy stanowi, że badania wstępne, okresowe i kontrolne pracowników oraz inne świadczenia zdrowotne są wykonywane na podstawie umowy zawartej przez pracodawcę z podstawową jednostką służby medycyny pracy. Jednostkami podstawowymi SMP są:

- zakłady opieki zdrowotnej tworzone i utrzymywane w celu sprawowania profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracującymi,
- jednostki organizacyjne zakładów opieki zdrowotnej wydzielone w celu realizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracującymi,
- lekarze mający indywidualną praktykę lekarską, indywidualną specjalistyczną praktykę lekarską lub wykonujący zawód w formie grupowej praktyki lekarskiej

Podstawowym świadczeniodawcą będą zakłady opieki zdrowotnej zarówno publiczne, jak i niepubliczne. Większość zakładających niepubliczne zoz-y uwzględnia w swej działalności udzielanie świadczeń z medycyny pracy. Jak przyznał jeden z kierowników małego nzo-u na Podkarpaciu, 10 proc. miesięcznego zysku jego działającej od 3 lat przychodni pochodzi właśnie z usług świadczonych na rzecz medycyny pracy. Dla dużych zoz-ów medycyna pracy stanowi poważniejszą pozycję w budżecie po stronie przychodów. Na przykład największy nzo na Podkarpaciu obsługuje miesięcznie 600–1000 pacjentów, a jego szef twierdzi, że nawet połowa kwoty płaconej za badania profilaktyczne to czysty zysk dla jego firmy. Niewątpliwie jeszcze większe zyski uzyskują świadczeniodawcy oferujący bogatszą listę świadczeń, tj. mający własne laboratoria analityczne i wielu specjalistów. Mniejsze podmioty muszą bowiem, np. zapłacić innemu zoz-owi za badania laboratoryjne lub RTG. Zyski są tym większe, im lepsza jest organizacja pracy, liczniej-

fol. Fotorzepa

„ Eksperti szacują, że udział przychodu z medycyny pracy w ogólnym przychodzie zoz-ów wynosi 5–25 proc. ”

szy personel oraz im więcej jest sprzętu medycznego. Bardzo istotna jest m.in. podstawa prawna zatrudnienia lekarzy udzielających świadczeń z zakresu medycyny pracy (czy umowa o pracę, czy cywilna) oraz tytuł prawny do sprzętu medycznego (np. własność). Dysponując własnym sprzętem, np. aparatem RTG lub zatrudniając specjalistów na podstawie stosunku pracy (którzy konsultują medycynę pracy niejako przy okazji, w godzinach pracy), można zredukować koszty badania, a więc zwiększyć zyski. Rolą menedżera zdrowia jest utworzenie optymalnej organizacji, zdolnej do udzielania świadczeń medycyny pracy w kompleksowym zakresie, a następnie przyciągnięcie i utrzymanie klientów, przede wszystkim poprzez opracowanie i wdrożenie atrakcyjnej rynkowo oferty.

Koszty badań

Badania okresowe i kontrolne należy przeprowadzać *w miarę możliwości* w godzinach pracy. Za czas nieobecności w pracy spowodowany uczestnictwem w badaniach profilaktycznych pracownik otrzymuje pełne należne mu wynagrodzenie. Jeżeli dojeżdża on na badania do innej miejscowości, przysługuje mu również zwrot kosztów przejazdu (wg zasad obowiązujących przy podróżach służbowych). Obowiązek pracodawcy pokrywania kosztów podróży nie dotyczy badań przeprowadzanych przed podjęciem pracy.

Koszt badań okresowych pracownika w zależności od ich zakresu i podmiotu je wykonującego wynosi przeciętnie 80–150 zł. W zależności od struktury świadczeniodawcy i profilu badania (podstawowy czy poszerzony) zysk może wynosić 10–40 proc., a nawet 50 proc. Wyższą rentowność mają zwykle podmioty będące monopolistą na danym terenie. Znacznie niższa jest ona w dużych miastach, gdzie silna konkurencja zmusza świadczeniodawców do stosowania cen dumpingowych. Wysokość kosztów związana jest przede wszystkim z rodzajem wykonywanej przez pracownika pracy. Rodzaj pracy wpływa bowiem na zakres udzielanych świadczeń zdrowotnych (np. nauczyciele wymagają dodatkowo konsultacji laryngologa, a pracujący przy komputerze – okulisty). Cena badania profilaktycznego jest również wynikiem polityki cenowej jednostki udzielającej świadczeń zdrowotnych. Charakterystycznym zjawiskiem dla powyższej polityki jest

stosowanie upustów dla pracodawców zatrudniających większą liczbę osób (np. powyżej 50 lub 100) bądź wykupujących jednocześnie abonamenty medyczne dla pracowników. Badanie okresowe u tego samego pracownika wykonuje się przeciętnie co 2–3 lata. Powoduje to, iż każdego roku ok. 1/3 zatrudnionych w poszczególnych zakładach musi przejść badania profilaktyczne (okresowe). Jeżeli dodatkowo mamy do czynienia z dużą absencją chorobową (powyżej 30 dni) oraz masowymi przyjęciami nowych pracowników, może się okazać, że połowa załogi będzie w jednym roku poddana badaniom. Medycyna pracy stanowi istotny wydatek dla pracodawcy. Szczególnie dla dużych firm jest to nie mały koszt (cena usługi razy liczba pracowników zobowiązanych). Dla zakładów opieki zdrowotnej jest to zaś znaczący dochód, dlatego też panuje duża konkurencja na rynku usług medycznych z zakresu medycyny pracy. Pracodawcy mogą też zakupić z własnych środków inne świadczenia zdrowotne związane z ograniczeniem szkodliwego wpływu pracy na zdrowie.

Pracodawca ma prawo od wielu lat zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów wydatki na badania profilaktyczne pracowników i od 1 stycznia 2007 r. wszystkie wydatki poniesione na ochronę zdrowia pracowników (np. koszty abonamentu medycznego, czy szczepionek przeciwko grypie).

Pracodawca to główne źródło finansowania medycyny pracy. Medycyna pracy jest bardzo dochodową dziedziną usług dla jednostek ochrony zdrowia, z uwagi na jej obligatoryjny charakter i wyraźnie wskazane w ustawie źródło finansowania. Płatność za świadczenia (badania) jest obligatoryjna, bezpośrednia i o realnej wartości (na podstawie wyceny wykonującego). Podsumowując, należy zauważyć, że większość pakietów prywatnej opieki medycznej obejmuje również medycynę pracy, w związku z czym pracodawca nie musi zawierać osobnej umowy na profilaktyczną opiekę medyczną pracowników. Ponadto połączenie powyższych usług jest ważnym elementem kształtowania ich cen.

Trzeba pamiętać, że medycyna pracy to nie tylko zyski dla świadczeniodawców, ale także ogromna odpowiedzialność w zakresie orzekania o zdolności człowieka do wykonywania pracy.

Autorka jest ekspertem w ochronie zdrowia w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie